

Městský úřad Beroun
Odbor územního plánování a regionálního rozvoje

Město Beroun
Husovo náměstí čp. 68
266 43 Beroun - Centrum

Číslo jednací: /
MBE 13712/2019/ÚPRR-SoM

Spisová značka:
3264/2019/ÚPRR

Vyřizuje/ telefon/e-mail:
MgA. M. Součková/311654184/uprr3@muberoun.cz

Datum:
11. července 2019

Beroun – Městské opevnění – jižní část – celková oprava

ZÁVAZNÉ STANOVISKO

Městský úřad Beroun, odbor územního plánování a regionálního rozvoje, jako příslušný orgán státní památkové péče (dále jen „orgán památkové péče“) dle ust. § 29 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „památkový zákon“), k žádosti vlastníka pp. č. 27/7, 28/1, 2305/1, 2305/13, 2305/20, 2306/3, 2306/7, 6459 a stp. č. 94, 96/1, 97/1, 107/1, 107/16, 107/30, 123/1, 124, 138, 450/1, 450/4, 450/5, 603/3, 625/1 v k. ú. a obci Beroun, Města Beroun, IČ 00233129, adresa sídla Husovo náměstí čp. 68, 266 43 Beroun, zastoupeného pověřeným zaměstnancem Ing. Miloslavem Uřešem, podané dne 20. 2. 2019 podle ust. § 14 odst. 1 památkového zákona, ve věci vydání závazného stanoviska k záměru přípravy a provedení opravy jižní části městského opevnění města Beroun na předmětných pozemcích (přílohou žádosti: koncepční projektová dokumentace – oprava hradeb, zpracovaná atelierem Hudák, Víta Nejedlého 1006/6, 130 00 Praha 3 v 12/2017, zak. 299_2017, Ing. arch. Lukáš Hudák a Ing. arch. Jaroslav Svěrek, součástí je statický posudek od Ing. Ladislava Jamboreho a rozbor malty zpracovaný Ing. Radkou Pernicovou, PhD. z Kloknerova ústavu ČVUT v 11/2017) které je součástí nemovité kulturní památky „městské opevnění“ zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek ČR pod rejstříkovým číslem 15384/2-285, vydává podle § 149 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), pole § 11 odst. 3, § 14 odst. 1, 3 a 6 památkového zákona a podle § 9 odst. 4 Vyhlášky č. 66/1988 Sb., k provedení zákona ČNR o státní památkové péči (dále jen „Vyhláška“), po písemném odborném vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze (dále jen „NPÚ-ÚOPSC“) čj. NPÚ-321/14733/2019 ze dne 28. 6. 2019, toto

z á v a z n é s t a n o v i s k o :

Záměr přípravy a provedení opravy jižní části městského opevnění města Beroun na pp. č. 27/7, 28/1, 2305/1, 2305/13, 2305/20, 2306/3, 2306/7, 6459 a stp. č. 94, 96/1, 97/1, 107/1, 107/16, 107/30, 123/1, 124, 138, 450/1, 450/4, 450/5, 603/3, 625/1 v k. ú. a obci Beroun, dle předložené projektové dokumentace koncepce celkové opravy

j e p ř í p u s t n ý

z hlediska zájmů státní památkové péče ve smyslu ust. § 14 odst. 3 památkového zákona a ust. § 9 odst. 4 Vyhlášky, při dodržení těchto podmínek:

1. Zásahy do konstrukcí budou omezeny na nejnutnější minimum (v případě, že bude nutné přezdívání a jiné zásahy do konstrukcí nad rámec vyznačený ve výkresové části koncepční projektové dokumentaci, bude tato skutečnost předem projednána se zástupci památkové péče). Prioritou opravy je prezentace autentické středověké hradby v maximálním rozsahu, včetně mladších úprav.
2. Budou zachovány a konzervovány veškeré zbytky omítek pomocí vápenných materiálů.
3. Přezdívaná místa kamenné konstrukce budou mít spárořez zdiva zděného do řádků stejného charakteru, jako okolí. Vzorek zdění bude odsouhlasen zástupci památkové péče.
4. Ve spárořezu zdiva bude viditelně zachována kresba cimbuří.
5. Cihelná zazdívka dveřního otvoru v JZ části bude zachována a omítnuta režnou hlazenou jednovrstvou omítkou.
6. Dozdívka litého zdiva, tzv. emplektonu, které je pohledové na vnitřní straně východní části hradby, bude v místech porušení přezděno tak, aby byl zachován charakter jizvy po odstraněné kamenné líci.
7. Bude proveden vzorek struktury a barevnosti spár, který bude předložen zástupci MěÚ Beroun k odsouhlasení. Omítka bude režná bez nátěru s větší frakcí písku.
8. Budou provedeny sondy u základů v místech 1, 2, 5 a 8, které budou vyhodnoceny statikem.
9. Koruna hradby, stejně jako ruby kleneb přízemí bašt budou prioritně řešeny pomocí drnu s tím, že detail bude předem konzultován se zástupcem NPÚ-ÚOPSC a odsouhlasen MěÚ Beroun. Použití placáků je až krajní varianta, použití betonu je na celé stavbě nepřijatelné. Na místě bude v součinnosti s NPÚ-ÚOPSC řešen detail zakrytí posledního úseku u styku s Pražskou bránou. Výjimku tvoří místa s autentickou kamennou korunou zdiva, např. v místech cimbuří, kde bude koruna rehabilitována v původním řešení.
10. V celé ploše hradby bude permanentně likvidována náletová zeleň.
11. Detail a samotný tvar kovaných závlačí bude předem konzultován se zástupcem NPÚ-ÚOPSC, počítá se s řemeslným detailem opracování.
12. Vlastník bude v průběhu prací svolávat kontrolní dny za účasti autorského dozoru, zástupců památkové péče a investora, na kterých budou konkrétní postupy konzultovány a upřesňovány na základě nálezové situace.
13. V rámci etapizace prací bude zohledněna míra poškození jednotlivých úseku. Nejprve budou opraveny nejpoškozenější úseky (úsek č. II. a IX.).

O d ů v o d n ě n í

Dne 20. 2. 2019 podal vlastník vlastník pp. č. 27/7, 28/1, 2305/1, 2305/13, 2305/20, 2306/3, 2306/7, 6459 a stp. č. 94, 96/1, 97/1, 107/1, 107/16, 107/30, 123/1, 124, 138, 450/1, 450/4, 450/5, 603/3, 625/1 v k. ú. a obci Beroun, a středověkého městského opevnění, které se na těchto pozemcích nachází, Město Beroun, IČ 00233129, adresa sídla Husovo náměstí čp. 68, 266 43 Beroun, zastoupené pověřeným zaměstnancem panem Ing. Miloslavem Uřešem, žádost o vydání závazného stanoviska k návrhu opravy jižní části městského opevnění města Beroun na předmětných pozemcích.

Navržené udržovací práce prováděné na nemovité kulturní památce podléhají rozhodovací pravomoci stavebního úřadu, proto v souladu s ust. § 44a odst. 3 památkového zákona vydává orgán památkové péče toto závazné stanovisko podle ust. § 149 odst. 1 správního řádu, jako dotčený orgán ve správním řízení, které je věcně příslušný vést stavební úřad.

Městské opevnění je nemovitou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek ČR pod rejstříkovým číslem 15384/2-285 a je nejvýznamnější památkou v MPZ Beroun co do rozsahu, tak i významnosti.

Předmětem žádosti je oprava jižního úseku městské fortifikace mezi Plzeňskou a Pražskou bránou. Zpracovatelem dokumentace byla stavba po technické stránce vyhodnocena jako převážně zdravá, je však vytipovaných 12 míst se závažnými poruchami, u kterých je navržena sanace a projekt se jim věnuje podrobněji. Běžnými poruchami je rozpadající se líc kurtin s vymytými spárami, porušená koruna zdiva, viditelné trhliny způsobené historickými přezdívkami nebo nevhodnou cementovou maltou. Na opravy je doporučeno použití vápenné malty s malým množstvím cementu, vápno hašené, místa trhlín mají být vyplněny klínky z drobných kamenů. Některé úseky jsou navrženy k přezdění formou anastylózy se zachováním charakteru zdění. Je doporučeno provedení malých sond k základové spáře v místech větších trhlín na čtyřech místech (ozn. 1,2,5 a 8). Ve statickém průzkumu je navržena oprava korun zdí v podobě velkých placatých kamenů nebo lépe betonové slupky, která má být provedena i na rubu kleneb přízemí bašt, ve výkresech se pak počítá s provedení drnu v celé ploše korun hradby (detail není součástí výkresů). V nároží bašt v ohybech hradby (místa ozn. 3 a 7) jsou viditelné masivní trhliny. U těchto bašt je navrženo jejich sepnutí ze tří stran a ve dvou úrovních ocelovými pásovinami průřezu 80x10 mm s kovanými závlačky. U přerušené hradby v místě č. 5 (parkoviště) je navrženo odstranění kačírku, který zde funguje jako lapač vody a nepříznivě působí na podloží a základ hradby.

Orgán památkové péče před vydáním závazného stanoviska posuzoval vliv navržených prací na kulturně historické hodnoty a technický stav i vzhled památky, i vliv na prostředí MPZ. Orgán památkové péče dále posuzoval, zda je provedení navržených udržovacích prací vhodné a potřebné pro zachování kulturní památky, a zda nebude provedením navržených udržovacích prací kulturní památka ohrožena, poškozena či jinak znehodnocena. Orgán památkové péče vycházel při posuzování žádosti z odborného písemného vyjádření NPÚ-ÚOPSČ čj. NPÚ-321/14733/2019 ze dne 28. 6. 2019 zpracovaného v souladu s ust. § 14 odst. 6 a 7 památkového zákona k návrhu opravy jižní části městského opevnění v Berouně. NPÚ-ÚOPSČ v písemném odborném vyjádření uvedl, že z hlediska památkové péče je předložený návrh přijatelný při dodržení následujících podmínek:

1. *Veškeré zásahy do terénu budou prováděny podle § 22 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, z kterého vyplývá povinnost majitele při zásahu do terénu záměr předem ohlásit a projednat s Archeologickým ústavem AV ČR v Praze a umožnit jemu, nebo jiné oprávněné organizaci záchranný archeologický výzkum.*
2. *Zásahy do konstrukcí budou omezeny na nejnutnější minimum. Prioritou opravy je prezentace autentické středověké hradby v maximálním rozsahu, včetně mladších úprav.*
3. *Budou zachovány a konzervovány veškeré zbytky omítek pomocí vápenných materiálů.*
4. *Přezdívaná místa kamenné konstrukce budou mít spárořez zdiva zděného do řádků stejného charakteru, jako okolí. Vzorek zdění bude odsouhlasen zástupci památkové péče.*
5. *Ve spárořezu zdiva bude viditelně zachována kresba cimbuří.*
6. *Cihelná zazdívka dveřního otvoru v JZ části bude zachována a omítnuta režnou hlazenou jednovrstvou omítkou.*
7. *Dozdívka litého zdiva, tzv. emplektonu, které je pohledové na vnitřní straně východní části hradby, bude v místech porušení přezděno tak, aby byl zachován charakter jizvy po odstraněné kamenné lici.*
8. *Bude proveden vzorek struktury a barevnosti spár, který bude předložen zástupci MěÚ Beroun k odsouhlasení. Omítka bude režná bez nátěru s větší frakcí písku.*
9. *Budou provedeny sondy u základů v místech 1, 2, 5 a 8, které budou vyhodnoceny statikem.*
10. *Koruna hradby, stejně jako ruby kleneb přízemí bašt budou prioritně řešeny pomocí drnu s tím, že detail bude předem konzultován se zástupcem NPÚ ÚOP StČ a odsouhlasen MěÚ Beroun. Použití placáků je až krajní varianta, použití betonu je na celé stavbě nepřijatelné. Na místě bude v součinnosti s NPÚ ÚOP StČ řešen detail zakrytí posledního*

úseku u styku s Pražskou bránou. Výjimku tvoří místa s autentickou kamennou korunou zdiva, např. v místech cimbuří, kde bude koruna rehabilitována v původním řešení.

11. V celé ploše hradby bude permanentně likvidována náletová zeleň.
12. Detail a samotný tvar kovaných závlačí bude předem konzultován se zástupcem NPÚ ÚOP StČ, počítá se s řemeslným detailem opracování.
13. Investor bude v průběhu prací svolávat kontrolní dny za účasti autorského dozoru, zástupců památkové péče a investora, na kterých budou konkrétní postupy konzultovány a upřesňovány na základě nálezové situace.

Své stanovisko NPÚ-ÚOPSC odůvodnil takto:

„Dotčený úsek hradby je součástí kulturní památky zapsané do ÚSKP pod rejstř. č. 15384/2- 285 a zároveň na území Městské památkové zóny Beroun, která byla prohlášena vyhláškou MK ČR ze dne 10. září 1992 č. 476/1992, o prohlášení území historických jader vybraných měst za památkovou zónu a změna byla provedena pod č. 51/1995.

Mimořádně dobře dochovaný soubor pozůstatků středověkého fortifikačního systému města Beroun vzniknul kolem roku 1300, úpravy lze datovat do 15.-16. století (úprava bašt, střílny pro střelce z ručnic), novodobé opravy probíhají od 90. let 20. století. Městské opevnění uzavírá takřka pravidelný čtyřúhelník města, ležícího v ploché nivě na soutoku řek Berounky a Litavky, hradba měří kolem 1170 m. Město mělo účinně kontrolovat strategicky důležitý přechod zemské cesty přes tok Mže. Fortifikační systém byl tvořen hlavní hradbou, parkánem, parkánovou hradbou, příkopem a patrně také vnějším valem. Vstup do města sjednávaly 4 brány, z nichž nedaleká jižní měla formu pouhé branky pro pěší. V pravidelných intervalech kolem 20 m z hradby vystupovaly do parkánu hranolové, na městské straně otevřená věže, uvnitř rozdělené na valeně klenuté přízemí, plochostropé 1. patro a horní podlaží, vymezené stejně jako kurtiny. Parkánová zeď, vyrůstající ze zděné eskarpy příkopu, byla vybavena několika nízkými hranolovými baštami s obdélnými střílnami. Tři z nárožních parkánových bašt měly specifickou velikost a půdorys. Tři brány měly formu průjezdních hranolových věží s náročně profilovanými průjezdovými portály, před hlavní průčelí předstupovalo obdélné předbrání. Západní, Plzeňská brána měla ještě další, nápadně protáhlé předbrání, doložené jen plány a ikonografickými prameny. Lokalita vybraná pro stavbu opevnění byla již v daném období ze třech stran zaplavována povodněmi. To se projevilo i při stavbě samotné, kde má hradba směrem k Berounce dostatečně hluboké založení a je mírně v půdorysu vyduť proti řece, směrem k Litavce jsou základy mělčí, hradba rovná. Příční profil zdi se mírně směrem nahoru zužoval, u paty je tl. zdiva cca 2 m, výška hradby v jižní části byla kolem 6 m. V jižním úseku mezi branami je dochovaným 10 hranolových bašt (z původních 18), do města otevřených, s čelem cca 6 m a boky cca 4 m, vzájemně vzdálených cca 20 - 24 m, východní bašty jsou víc zapuštěny do hradby (patrně aby nebránily průtoku vody Berounky). Přízemí bašt uzavírá kamenná valená klenba s vrcholem kolmým k hradbě. Všechny zděné konstrukce jsou vystavěny z lomového kamene s převahou křemence.

Z původního středověkého opevnění se dochovaly rozsáhlé partie, které řadí Beroun k českým městům s nejlépe zachovanými hradbami, mimo městské brány (Pražskou a Plzeňskou) se zachoval i hradební příkop asi v rozsahu jedné třetiny z původní celkové délky (přes 900 m), značně zachován je u severní části opevnění s původní depresí příkopu, v jižní části hradby byl upraven po zrušení městských hradeb fortifikační komisí kolem roku 1870 na městský park. Velmi dochované partie se nacházejí na JV a JZ nárožní věži s částí původního cimbuří, místy s gotickou nadezdívkou se střílnami.

Středověké opevnění Berouna má mimořádný význam v souvislostech památkových hodnot našich historických měst a pevné místo ve fondu české i střeoevropské fortifikační architektury.

Při zásazích do terénu je bezpodmínečně nutné spolupracovat s archeology, stavba se nachází ve velice cenném archeologickém terénu. Protože hradba je zapsanou kulturní památkou, je nutné vzít na vědomí, že předmětem památkové ochrany kulturních památek je objekt jako celek, zejména jeho historické vodorovné a svislé nosné konstrukce (zdivo, klenby včetně všech historických prvků a detailů), ale i veškeré autentické konstrukce a prvky nenosné a výplňové (podlahy, vnější i vnitřní omítky, dlažby, obklady, včetně všech autentických historických prvků a detailů). Veškeré dožilé části je možno odstranit pouze v případě prokazatelně neopravitelného stavu, a to výhradně za přesné kopie odstraňovaných prvků, v případě přezdění části konstrukce je nezbytné použití původního materiálu a zachování historického způsobu zdění z větších lomových kamenů doplňovaných ve spárách malými kamínky. Zbytky omítek jsou dokladem dodatečné transformace hradby na řadovou pauperitní zástavbu, kdy byly domky vestavovány do konstrukce hradby. Pohledové omítky v několika místech jsou tedy torzem někdejších interiérů domků. Obzvlášť zajímavá je situace v jihovýchodní části městské hradby, kde přímo k hradbě přiléhá dominikánský klášter. Bohužel při poslední rekonstrukci památky byly použity cementové probarvené malty, kterými jsou vymazány spáry a ty způsobují přílišnou tuhost konstrukce a neprodyšnost, takže veškerá vlhkost zůstává uzavřena v tělese hradby a v mrazivém období došlo k jejímu roztržení na několika místech. Právě použití vhodné malty považujeme za jeden z nejdůležitějších faktorů, který má vliv na výsledek opravy.

Projekt je zpracován velice kvalitně, chybí v něm však detail drnu, který je nutné upřesnit. V této chvíli není nutné zpracování podrobnější dokumentace za předpokladu, že při obnově bude prováděn autorský dohled projektanta a statika.

Po posouzení žádosti se orgán památkové péče ztotožnil s názorem NPÚ-ÚOPSC a dospěl k závěru, že provedení navržených udržovacích prací je nezbytné pro zachování kulturní památky, a že navrženými udržovacími pracemi nebudou sníženy, poškozeny či jinak ohroženy kulturně historické hodnoty kulturní památky, naopak bude památka provedením navržené opravy chráněna před dalším chátráním. V současné době jsou hradby na mnoha místech v pokročilém stavu destrukce, místy je stav dokonce havarijní. Dochází k vypadávání spár, vyvalování a trhání zdiva. Poruchy jsou způsobeny jednak neúdržbou (náletová vegetace narušuje spáry) a jednak příliš tvrdými maltami použitými při poslední opravě. Vzhledem k rozsahu úseku, zpracovaném v projektové dokumentaci, je třeba zvážit posloupnost jednotlivých etap., tak aby reflektovala stav jednotlivých úseků a prioritně byly opravovány nejvíce poškozené úseky, kde může stav s každou další zimou významně zhoršit, čím dochází nejenom k nárůstu nákladů na opravu, ale také ke ztrátě autenticity.

Dne 18. 2. 2019 se konalo místní šetření za účasti zástupců památkové péče a projektanta předložené projektové dokumentace za účelem posouzení nejvíce poškozených úseků hradeb městského opevnění. Jako nejvíce ohrožené byly vyhodnoceny úseky č. II (západní část hradby v ulici Hrdlořezy) a č. IX. (torzo hranolové věže v parku Na Parkáně; 2. věž západně od proraženého průchodu Na Parkáně/Na Klášteře; zde dochází k trhání nároží v důsledku uvolňující se klenby přízemí věže). U těchto úseků bylo doporučeno zajištění výdřevou a zapřením proti pokračující destrukci a bylo doporučeno začít s opravou hradeb od těchto nejvíce narušených úseků (zápis čj. MBE 31/2019/ÚPRR-SoM, ze dne 18. 2. 2019, sp. zn. 14431/2019/ÚPRR).

Požadavky uvedené v písemném vyjádření NPÚ-ÚOPSC převzal orgán památkové péče do podmínek uvedených výroku tohoto závazného stanoviska. Pouze požadavek č. 1, na zajištění archeologického dohledu, byl z podmínek vyjmut a je uveden na konci závazného stanoviska jako upozornění, neboť tato povinnost vyplývá ze zákona a tak není možné ji uvádět jako

podmínku. Dále podmínek výroku byla doplněna podmínka požadující upřednostnění nejvíce poškozených úseků v rámci etapizace prací, neboť tento požadavek byl zanesen do zápisu z místního šetření konaného 18. 2. 2019. Ostatní podmínky vycházejí ze soudobého poznání fortifikační architektury a principů jejich obnovy, tak aby byla zachována jejich autenticita, jak ve vzhledu, tak i v materiálu a současně aby památka byla v dobrém technickém stavu. Z těchto důvodů je požadováno, aby byl zásah co nejméně invazivní, aby byly používány vápenné materiály se složením odpovídajícím původním maltám. Pro zachování autentického vzhledu bude nezbytné provádění vzorkování malt, způsobu zdění, spárování a drnování. Nezanedbatelnou podmínkou pro zachování dlouhodobě dobrého technického stavu je zajištění pravidelné údržby a odstraňování náletových dřevin.

Středověké opevnění města Berouna je nejrozsáhlejší a nejvýznamnější památkou v MPZ Beroun, která spolu se svými branami vytváří charakteristický obraz tohoto města. Rozsah dochování opevnění řadí Beroun mezi města s nejlépe dochovaným opevněním. Oprava opevnění, které se nyní nachází místy až v havarijním stavu by tedy měla být pro město Beroun prioritou a tyto práce nelze kvůli poruchám zdíva na mnoha místech již déle odkládat. Po ukončení prací bude nezbytné zajistit pravidelnou údržbu, především odstraňování vegetace. V ideálním případě by měly být drobné poruchy opravovány v pravidelných intervalech, alespoň 1x ročně (po zimě) a to pouze maltou, připravenou dle receptury, která bude odsouhlasena v rámci řešených oprav.

Upozornění:

V souladu s ust. § 22 odst. 2 památkového zákona jsou stavebníci povinni, má-li se provádět stavební či podobná činnost na území s archeologickými nálezy, oznámit záměr již od doby přípravy stavby Archeologickému ústavu Akademie věd ČR, Letenská 4, 118 01 Praha 1, a případně strpět záchranný archeologický výzkum. Oznámení lze učinit prostřednictvím webového formuláře IS AMČR: <http://api.archeologickamapa.cz/oznameni/0/>

Po provedeném posouzení žádosti vydal orgán památkové péče závazné stanovisko, jak je uvedeno výše.

P o u č e n í

Závazné stanovisko vydané podle § 149 odst. 1 správního řádu není rozhodnutím vydaným v samostatném správním řízení, nelze se proto proti němu samostatně odvolat.

Jeho obsah lze napadnout pouze podáním odvolání proti rozhodnutí, pro jehož výrokovou část je v souladu s ust. § 11 odst. 3 a § 14 odst. 4 památkového zákona obsah tohoto závazného stanoviska závazný, a které ve věci vydá příslušný stavební úřad.

MgA. Magdalena Součková
referent památkové péče